

Світлана ОКСАМИТНА,
завідувачка кафедри соціології
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»,
кандидат соціологічних наук

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПРАЦІ ТА ПОЛІТИКИ У ДЗЕРКАЛІ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Побудова демократичного суспільства зазвичай супроводжується трансформацією гендерних відносин у напрямі до гендерної рівності чи гендерного паритету. Іншими словами, демократизація суспільства неодмінно має гендерну складову. Вочевидь, цей процес повинен ґрунтуватися на фахових дослідженнях становища чоловіків і жінок у суспільстві, можливостей та перешкод для їхньої рівноправної участі в усіх його сферах, включно зі сферою політичною.

Важливість відповідних досліджень підкреслюється і підтверджується в тих європейських країнах, які досягли вражаючого поступу на шляху до гендерної рівності. Однією зі складових сучасної методології гендерної інтеграції (gender mainstreaming), запровадженої у Європейському Союзі, членство у якому проголошується стратегічною метою України, є постійне проведення досліджень задля аналізу сучасних дисбалансів між статями в усіх сферах політики та прогнозування впливу всіх прийнятих рішень на становище чоловіків і жінок (1; 2).

На жаль, в Україні органи державної влади, як і суб'єкти боротьби за цю владу, поки що практично не зацікавлені в результатах подібних досліджень, вони не замовляють і не фінансують їх. Хоча вони ж таки приймають та підписують закони і укази, які регулюють гендерні відносини. Наразі у нашому суспільстві можна говорити лише про опитування громадської думки щодо гендерних відносин, які зрідка, але не систематично, проводяться в Україні на замовлення і за фінансування переважно закордонних фондів, замовників чи грантодавців (3; 4). Результати цих досліджень

також залишаються незатребуваними з боку представників вітчизняного політикуму і, очевидно, майже не враховуються задля запровадження практичних інституційних заходів, спрямованих на реальне вирівнювання можливостей чоловіків і жінок у суспільстві. Відбувається поглиблення невідповідності мікрорівня гендерних відносин і макрорівня гендерного розподілу влади у суспільстві.

До такого висновку спонукають і результати соціологічного дослідження «Громадська думка населення України про демократію», проведеного навесні 2005 р. Київським міжнародним інститутом соціології в рамках спільного канадсько-українського проекту «Демократична освіта» за репрезентативною для України вибіркою, яка становила 1600 осіб.

Аналізуючи особливості гендерних відносин протягом радянського і пострадянського періодів, дослідники однак говорять про домінування *гендерного контракту працюючої матері*. По суті, це сформоване і протягом десятиліть відтворюване уявлення про те, що кожна жінка — це матір, яка поєднує обов'язки догляду, і виховання дітей з працею у суспільному виробництві (5:6). В ідеології та суспільній свідомості радянського часу образ жінки, яка не навчається чи не працює, був присутнім хіба що у негативному контексті. Материнство і праця стали і продовжують відтворюватися як дві невід'ємні складові повноцінного життя жінки у суспільстві. Результати ж соціологічних досліджень в Україні підтверджують континуальність відтворення у громадській думці уявлень про працю як загальном життєву необхідність і для жінок, і для чоловіків.

Як демонструють результати соціологічного дослідження (див. табл. 1), переважна більшість дорослих громадян України погоджується з тим, що і жінка, і вся сім'я будуть щасливішими, якщо жінка працюватиме поза домом; з думкою, що для жінок робота є так само важливою, як і для чоловіків; а також з твердженням, що чоловіки і жінки повинні бути в усьому рівними на роботі.

Таблиця 1

Чи погоджуєтесь Ви з нижченаведеними твердженнями? (%)

	Загалом		Чоловіки		Жінки	
	зго- ден	незго- ден	зго- ден	незго- ден	зго- ден	незго- ден
І жінка, і вся сім'я будуть щасливішими, якщо жінка працюватиме поза домом	85	9	83	10	87	8
Для жінок робота є так само важливою, як і для чоловіків	82	12	77	14	85	10
Чоловіки і жінки повинні бути в усьому рівними на роботі	79	15	79	15	79	15

Щодо останнього твердження, то чоловіки і жінки виглядають цілковитими однодумцями. З двома попередніми жінки погоджуються статистично значуще частіше, ніж чоловіки, а особливо із твердженням «для жінок робота є так само важливою, як і для чоловіків» (85% та 77%, відповідно).

Визнання важливості роботи для всіх, незалежно від статі, доповнюється домінуючим у громадській думці переконанням, що жінкам повинні надаватися рівні з чоловіками можливості конкурувати за робочі місця та кар'єрне просування (див. таблицю 2). Це твердження загалом поділяє 80% опитаних. Протилежне твердження – роботодавці повинні надавати чоловікам переваги для одержання роботи та кар'єрного просування – знайшло лише 13% прихильників. Варто зауважити статистично значущу відмінність між відповідями чоловіків і жінок. Останні набагато частіше наголошують на рівних можливостях і рідше – на перевагах для чоловіків.

Таблиця 2

**Яке із запропонованих тверджень більш відповідає
Вашій думці? (%)**

	Загалом	Чоловіки	Жінки
Жінкам повинні надаватися рівні можливості з чоловіками конкурувати за робочі місця та кар'єрне просування	80	75	85
Роботодавці повинні надавати чоловікам переваги для одержання роботи та кар'єрного просування	13	17	10

Домінуюче серед дорослого населення ставлення до жінки як до працюючої поза домом матері і дружини знаходить своє відображення в уявленнях про сім'ю та розподіл домашньої праці. В опитуваннях типові моделі сім'ї представлялися як такі, де тільки чоловік працює поза домом, а дружина повністю веде домашнє господарство; де дружина має менш відповідальну роботу, ніж чоловік, і виконує переважну більшість домашньої праці, здійснює догляд за дітьми; та сім'я, де і чоловік, і дружина мають однаково відповідальну роботу, а догляд за дітьми та домашню працю виконують порівну разом. Як і слід було очікувати, модель сім'ї, де непрацююча дружина повністю присвячує себе веденню домашнього господарства, тобто традиційна патріархальна модель внутрішньосімейних гендерних відносин, відповідає уявленням лише кожного десятого дорослого українця загалом (див. таблицю 3). Відзначимо, що серед чоловіків прихильників такої моделі виявилось статистично значно більше (12%), ніж серед жінок (9%).

Отже, гендерний контракт працюючої жінки-матері залишається домінуючим у суспільній свідомості українських громадян обох статей. Частка прихильників

Таблиця 3

Нині багато говорять про зміну ролей чоловіка та дружини в сім'ї. Якщо розглядати три наведених нижче типи сім'ї, то який з них найбільш відповідає Вашим уявленням про родину? (%)

	Загалом	Чоловіки	Жінки
Сім'я, де і чоловік, і дружина мають однаково відповідальну роботу, а догляд за дітьми та домашню працю виконують порівну разом	58	53	62
Сім'я, де дружина має менш відповідальну роботу, ніж чоловік, і виконує переважну більшість домашньої праці та здійснює догляд за дітьми	28	32	24
Сім'я, де тільки чоловік працює поза домом, а дружина повністю веде домашнє господарство	10	12	9

меншої важливості роботи для жінок, їхньої нерівності у сфері праці, а також виконання жінкою виключно соціальних ролей в межах домогосподарства не перевищує 10–15% серед опитаних. Проте варто зауважити, що представлений вище розподіл думок українських громадян стосувався досить загальних положень щодо роботи чоловіків і жінок, їхньої рівності у сфері праці, положень, які вже не одне десятиліття мають загальноприйняте ідеологічне та правове обґрунтування. Але сфера праці є місцем постійного змагання індивідів, змагання за кращі робочі місця, вищу заробітну плату, можливості підвищення кваліфікації та кар'єрного просування. Проте, далеко не всі чоловіки і жінки готові сприймати один одного як рівноправних конку-

рентів на посідання статусів зайнятості усіх ієрархічних рівнів або ж і претендентів на робочі місця в період зростання безробіття. Останнє є вельми актуальним для українського суспільства, де, за даними Міжнародної організації праці, безробітним є майже кожен десятий працездатний українець.

На тлі попереднього домінуючого сприйняття жінки як рівноправного працівника маємо зовсім інший вияв згоди чи незгоди як з боку чоловіків, так і жінок, з таким твердженням: «Коли рівень безробіття високий, заміжнім жінкам краще залишатися вдома, якщо їхні чоловіки мають роботу» (див. таблицю 4).

Таблиця 4

Чи погоджуєтесь Ви з таким твердженням? (%)

	Загалом		Чоловіки		Жінки	
	зго-ден	незго-ден	зго-ден	незго-ден	згод-на	незгод-на
Коли рівень безробіття високий, заміжнім жінкам краще залишатися вдома, якщо їхні чоловіки мають роботу	40	47	42	44	39	50

Отже, вельми значна частина представників обох статей (близько 40%) очікують від заміжніх жінок поступливості і готовності залишатися вдома, не конкуруючи за робочі місця з чоловіками. Уявлення про чоловіка-годувальника, задля якого слід поступатися власними позиціями, чоловіка – виконавця інструментальної ролі в інтерпретації Т. Парсонса, залишається досить поширеним у сучасному українському суспільстві. Зауважу статистично значущу різницю між відповідями чоловіків і жінок, які не погоджуються із зазначеним твердженням. Жінки не пристають до цієї думки набагато частіше. Серед чоловіків, водночас, майже однаково представлені і прихильники, і против-

ники можливості, з боку жінок, поступатися робочим місцем на користь чоловіків в умовах високого рівня безробіття. Розподіл серед жінок дещо інший. Для половини з них вказане твердження є загалом неприйнятним, і це значно перевищує кількість жінок (39%), вербально згодних залишатися вдома.

Переважає більшість робочих місць на сучасному ринку праці є ієрархічно організованою, тобто передбачає можливість кар'єрного просування: бюрократично-організаційного, професійного чи підприємницького. Виглядає, що гендерний контракт працюючої матері передбачає можливість і необхідність роботи поза домом, але далеко не завжди припускає можливість і необхідність кар'єрного просування нарівні з чоловіками в обраній сфері діяльності. Так, лише трохи більше третини дорослих (35%) погоджуються з тим, що жінка не може суміщати кар'єру і виховання дітей (див. таблицю 5). Близько половини (55%) з цим не погоджуються, серед них жінки статистично значуще частіше, ніж чоловіки.

Таблиця 5

Чи погоджуєтесь Ви з таким твердженням? (%)

	Загалом		Чоловіки		Жінки	
	згоден	незгоден	згоден	незгоден	згодна	незгодна
Жінка не може суміщати кар'єру і виховання дітей	35	55	39	52	33	57

Таким чином, якщо можливість суміщення виконання материнських обов'язків з роботою поза домом не ставиться під сумнів, то питання кар'єрного просування чоловіків і жінок дійсно не викликає одностайності. Можливість кар'єрного просування для чоловіків під сумнів не ставиться, оскільки наявність сім'ї не вважається перешкодою. Складніше з жінками. Обтяжливий тягар сім'ї та домашньої праці багатьма

сприймається як практично нездоланна перешкода на шляху кар'єрного зростання як у сфері професійної зайнятості, так і політичної діяльності. Навзнак, більш прийнятною видається ситуація, коли дружина підтримує чоловіка в його професійних та кар'єрних прагненнях (оскільки останній забезпечує надійний «тил»), аніж сама намагається просуватися ієрархічними сходинками. Наскільки такі погляди поширені у нашому суспільстві, і чи зазнають вони якихось змін?

Відповідь на поставлене запитання криється за згодою чи незгодою респондентів з твердженням: «Для дружини важливіше підтримувати кар'єру чоловіка, аніж робити свою власну». Це твердження виявилось єдиним, яке фігурувало як під час опитування, проведеного в рамках спільного канадсько-українського проекту «Демократична освіта» 2000 р., так і під час опитування 2005 року. У 2000 році загальний розподіл думок виявився таким: 51% опитаних в основному згодні з вказаним твердженням, 37% — в основному незгодні, 12% — не можуть дати однозначної відповіді.

Саме твердження містить думку про переважне право чоловіка на кар'єрну самореалізацію та ймовірне жертвування жінкою кар'єрою власною. Здавалося б, що респонденти-чоловіки та респондентки-жінки будуть реагувати на нього по-різному. Проте сталося зовсім не так. Натомість зафіксовано цілковитий збіг думок. І серед чоловіків, і серед жінок розподіл відповідей є однаковим, ідентичним наведеному вище розподілу загальнонаціональному. На тлі останнього найбільш контрастно виокремлюються уявлення молодого покоління громадян, які тільки-но розпочали свою трудову і, можливо, сімейну історію, і які виявилися найдемократичнішими, найменш упередженими щодо кар'єрної самореалізації дружин. Це стосується і молодих чоловіків, і жінок, але останніх більшою мірою. Їм значно частіше притаманне переконання в недоцільності вважати кар'єру чоловіка важливішою, аніж власну, особливо жінкам наймолодшої вікової катего-

рії від 18 до 29 років. Серед них лише третина (35%) погодилася з важливістю підтримувати кар'єру чоловіка, а більше половини (55%) з цим ніяк незгодні.

У ставленні до кар'єрних намірів дружин та їхніх чоловіків українських громадян кінця XX – початку XXI століть можна порівняти з мешканцями США кінця 1970-х років, бо, як пише Майкл Кімел, у 1977 році більш ніж половина опитаних погоджувалася із твердженням, що «для дружини важливіше сприяти кар'єрі чоловіка, аніж дбати про свою власну». Проте вже 1985 року лише трохи більше однієї третини (36%) погоджувалися із цим твердженням, а 1991 року цей показник становив вже 29%. На сьогодні кількість таких респондентів наближається до однієї чверті (7).

Надії на те, що в українському суспільстві з часом також відбудуться подібні зміни стереотипних уявлень, породжували відповіді молодого покоління громадян, які тільки-но розпочали свою трудову і, можливо, сімейну історію, і які виявилися найдемократичнішими, найменш упередженими щодо кар'єрної самореалізації дружин у 2000 р. Приємно констатувати, що подібні сподівання виправдовуються. За результатами повторного опитування 2005 року виявилося, що частки згодних і незгодних з більшою важливістю для дружини підтримувати кар'єру чоловіка зрівнялися – по 44%, відповідно, прихильники думки про меншовартість жіночої кар'єри вже не переважають.

Проте більш суттєвим є зафіксований у повторному дослідженні факт статистично значущої відмінності між відповідями чоловіків та жінок. Згоду з наведеним твердженням висловили 49% чоловіків та 39% жінок загалом, а незгоду – 37% та 50%, відповідно. Отже, наразі вже половина українських жінок не погоджується з більшою важливістю для себе підтримувати кар'єру чоловіка, аніж робити власну. Віковою категорією, де такі погляди найпоширеніші, виявилася не наймолодша, а наступна категорія жінок – віком 30–39 років. Серед них 64% незгодні нехтувати власною кар'єрою, заради кар'єри чоловіка. Кількість таких респонден-

ток серед наймолодших жінок (18–29 років) також зросла до 59%.

Таким чином, ознаки гендерної культури як усвідомлення необхідності надання однакової важливості кар'єрній самореалізації і чоловіка, і дружини все ще не мають масового характеру серед дорослого населення України загалом, проте соціологічні дослідження фіксують досить швидкі зрушення. Останнє надає впевненість у поступовій зміні оцінки важливості кар'єрної самореалізації як чоловіків, так і жінок у громадській думці та у повсякденній практиці.

Зростання кар'єрних орієнтацій серед жінок є також опосередкованим чинником майбутніх зрушень у вельми нерівномірному гендерному розподілі політичної діяльності та політичної влади у суспільстві. Одними з основних чинників низької участі жінок у політиці фахівці вважають структурні, пов'язані зі структурною локалізацією жінок у сфері зайнятості. Традиційно жінки значно менше представлені у тих прошарках і на тих посадах, з яких відбувається рекрутування в політику, в органи законодавчої та виконавчої влади загалом. Тому що більше жінок буде орієнтуватися на кар'єрне просування і досягати його, тим більшими будуть їхні шанси претендувати на позиції в політико-управлінській сфері.

Однією зі складових процесу регулювання гендерних відносин у суспільстві є прийняття законодавства, спрямованого на забезпечення рівних можливостей чоловіків і жінок у суспільстві та захист від дискримінації. Протягом останніх десятиліть такі закони було прийнято у багатьох розвинених демократичних країнах (8). На п'ятнадцятому році незалежності, у вересні 2005 року, прийняти подібний закон спромоглася і Верховна Рада України.

Проте результати аналізованого опитування дають підстави стверджувати, що ставлення до прийнятого закону є вельми неоднозначним. Щоправда, опитування проводилося весною 2005 року, коли вказаний закон було прийнято Верховною Радою України лише в пер-

шому читанні. На той час доцільність прийняття такого закону частіше ставилася під сумнів, аніж знаходила підтримку серед дорослого населення (див. таблицю 6).

Таблиця 6

Яке із запропонованих тверджень краще відбиває Вашу думку? (%)

	Загалом	Чоловіки	Жінки
Необхідно прийняти спеціальний закон, який би гарантував рівні можливості чоловіків і жінок у сфері праці та суспільному просуванні загалом	39	32	45
Чоловіки та жінки мають рівні можливості у суспільстві. Немає необхідності у спеціальному законі, який би гарантував рівність	47	56	40

Як бачимо з даних таблиці 6, близько половини опитаних (47%) не вбачають необхідності у спеціальному законі, який би гарантував рівність, оскільки чоловіки і жінки і так мають рівні можливості у суспільстві. Варто звернути увагу на значний незбіг думок жінок і чоловіків щодо необхідності прийняття закону. Якщо серед чоловіків більш ніж у півтора раза переважають ті, що не вбачають необхідності у спеціальному законі (56% проти 32%), то серед жінок дещо переважають, навпаки, прихильниці прийняття відповідного закону (45% проти 40%). Найбільшою є частка жінок – прихильниць закону у віці 18–29 років (52%) та 30–39 років (51%).

Встановлення достеменних причин виявленого ставлення населення до прийняття спеціального закону про рівні можливості чоловіків і жінок потребує окремого дослідження. За таким ставленням може приховуватися зумовлене різними чинниками нерозу-

міння реальної ситуації з досить глибокою нерівністю чоловіків і жінок у нашому суспільстві, а також скептичне ставлення до того, що сам по собі закон може щось кардинально змінити, адже в країні прийнято багато законів, положення яких далеко не завжди дотримуються, особливо за відсутності реального, а не декларативного, механізму нагляду за їхнім дотриманням.

Добре відомо, що одним з механізмів досягнення фактичної гендерної рівності є стратегія позитивної дії, що вже кілька десятиліть успішно впроваджується у західноєвропейських країнах. Чільне місце серед низки позитивних дій посідають гендерні квоти, запровадження яких допомагає досить швидко виправити становище, коли жінки, маючи рівні громадянські права, кваліфікаційно-освітній рівень, фактично позбавлені участі у прийнятті рішень, визначенні політики та управлінні державою.

На жаль, в українському суспільстві тема гендерних квот вкрай рідко стає предметом обговорення серед політиків, громадськості, в академічному середовищі навіть напередодні чергових парламентських виборів. Ця тема зазвичай вважається неактуальною, несвоечасною, далекою від політичних інтересів пересічних громадян, ба навіть подається як суперечлива ідеям справжньої демократії, незважаючи на схвалення стратегії позитивних дій низкою міжнародних організацій та її реальне запровадження країнами, що мають незаперечну репутацію зразків демократичного устрою.

Результати аналізованого опитування схиляють до думки, що пересічні українці значно позитивніше ставляться до ідеї запровадження гендерних квот, ніж представники українського політикуму будь-якої ідеологічної орієнтації, які всіляко уникають навіть обговорення можливості запровадження якоїсь системи гендерних квот. За результатами опитування виявилось, що загалом кількість прихильників гендерних квот у списках політичних партій сягає майже половини дорослого населення (46%) і в півтора раза перевищує кількість противників (30%) (див. таблицю 7).

Таблиця 7

Як Ви ставитеся до таких пропозицій, підтримуєте чи не підтримуєте їх? (%)

Загалом			Чоловіки			Жінки		
під-тримую	не під-тримую	не маю власної думки щодо цього	під-тримую	не під-тримую	не маю власної думки щодо цього	під-тримую	не під-тримую	не маю власної думки щодо цього
46	30	14	38	40	12	52	23	15

Для того, щоб збільшити кількість жінок серед депутатів Верховної Ради, пропонується застосовувати гендерні квоти, тобто чітко визначати кількість чоловіків та жінок у списках партій для голосування.

Як і слід було очікувати, вражаючою є різниця між відповідями чоловіків і жінок. Серед перших прихильників і противників гендерних квот майже однакова кількість (38% і 40%, відповідно). Серед жінок прихильниць квот більш ніж у два рази перевищують тих, хто це не підтримує (52% і 23%, відповідно). Найбільшою кількістю прихильниць гендерних квот є серед жінок наймолодшої вікової категорії (до 30 років) і становить 56%. Ситуація цілком зрозуміла, адже владою, як одним з основних соціальних ресурсів, зазвичай діляться вкрай неохоче.

Отже, негативне ставлення до квот, частково як наслідок радянського минулого, здається, минає. На жаль, цього поки що не помічають політики, які змагаються за владу та претендують на роль виразників інтересів усіх категорій суспільства. Запровадження може бути шансом як на прийнятне для демократичного суспільства врахування потреб, інтересів і переконань жінок, а не лише чоловіків, так і на більшу підтримку політичних партій з боку населення, особливо жіночої частини електорату.

Нерідко незначна присутність жінок серед політиків пояснюється тим, що жінки є менш кваліфіковані, щоб бути політиками, порівняно з чоловіками, а також тим, що

жінки самі не хочуть брати активну участь у політичному житті країни, працювати в органах законодавчої та виконавчої влади. Такі оцінки дійсно підтверджуються результатами аналізованого опитування, але вони не є домінуючими (див. таблицю 8). Думки щодо більшої кваліфікованості чоловіків для заняття політикою дотримується загалом 17% опитаних, причому з суттєвою статистично значущою різницею між відповідями чоловіків і жінок. Серед чоловіків переконання про меншу кваліфікованість жінок склалося у кожного четвертого-п'ятого респондента (22%). Серед жінок це переконання поділяє кожна сьомою (13%). Така ж тенденція і щодо думки про небажання жінок працювати в органах виконавчої та законодавчої влади, якої загалом дотримується 18% респондентів з суттєвою різницею між чоловіками (23%) та жінками (16%).

Найчастіше дорослі українці обирали інше твердження, яке пояснює незначну присутність жінок у сфері політики, а саме те, що жінки є не менш кваліфікованими, ніж чоловіки, але здібності жінок недооцінюються та зневажаються в сфері політики, де домінують чоловіки (57%). Так вважає половина опитаних чоловіків (50%) та більшість серед опитаних жінок (62%).

Отже, найвагоміша причина відсутності жінок там, де визначається політика держави та приймаються найважливіші рішення, полягає не в самих жінках, а в тій системі гендерних відносин, яка склалася і продовжує відтворюватися як у повсякденному житті, так і на рівні суб'єктів, що борються за владу та, одержавши її, впроваджують свою політику.

Таблиця 8

**Яке із запропонованих тверджень краще відбиває
Вашу думку? (%)**

	Загалом	Чоловіки	Жінки
Чоловіки є більш кваліфікованими, ніж жінки, щоб бути політиками, тому чоловіки переважають у законодавчих та виконавчих органах	17	22	13

Продовження табл. 8

	Загалом	Чоловіки	Жінки
Жінки є не менш кваліфікованими, ніж чоловіки, але здібності жінок недооцінюються та зневажаються в сфері політики, де домінують чоловіки	57	50	62
Жінки є не менш кваліфікованими, ніж чоловіки, але вони воліють не працювати у законодавчих і виконавчих органах	18	21	16

Нещодавнє прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», безумовно, є значним поступом українського суспільства в напрямі до загальноєвропейських норм регулювання гендерних відносин у суспільстві. Проте переважно декларативний за характером Закон навряд чи зможе швидко змінити усталену ситуацію, коли прийняті чи ратифіковані юридичні норми залишаються на папері, такими, яким реальна політична практика не відповідає, а заходи дієвого інституційного регулювання впровадження норм гендерного рівноправ'я відкидаються.

Україною підписана і ратифікована вже ціла низка міжнародних конвенцій та заключних документів міжнародних конференцій, які спрямовували учасників цих міжнародних угод на прийняття і реалізацію спеціальної стратегії позитивної дії, включаючи стратегію позитивної дискримінації. Проте наша держава вже не одне десятиліття не поспішає реалізовувати на практиці такі інституційні підходи. Такої ж практики дотримуються і політичні партії різного ідеологічного спрямування, що намагаються одержати владу в країні.

За роки незалежності проблематика гендерної рівності не стала пріоритетною в процесі творення укра-

їнського суспільства. Тому незважаючи на всі раніше підписані міжнародні документи та прийняту Конституцію України і відповідні укази, гендерна асиметрія залишається найбільш характерною рисою мезо- та особливо макрорівня влади в українському суспільстві. Складається враження, що політичні партії усупереч усіляким деклараціям, насправді блокують політичну активність жінок, використовуючи, наприклад, право формувати виборчі списки виключно або переважно в інтересах чоловіків. В політичній культурі розвинених європейських країн давно склалося переконання, що переважно чоловічі за складом органах виконавчої і законодавчої влади нездатні повною мірою враховувати політичні, економічні і соціальні інтереси жінок, а також їхній особливий життєвий досвід, що неодмінно позначається на характері та змісті законодавства, яке приймається чи гальмується до прийняття.

На превеликий жаль, чужий досвід поки що не надихає на відповідні зміни ні представників українського політикуму, ні українських жінок, хоча трансформація гендерного порядку є неодмінною складовою демократизації суспільства.

Грунтуючись на даних соціологічних досліджень, можемо констатувати певну невідповідність того, що відбувається на макрорівні гендерних відносин, насамперед поділу влади у суспільстві, та мікрорівні, тобто рівні повсякденних відносин громадян. Останні все більше тяжіють до партнерства в сім'ї, розподілу домашніх обов'язків, до визнання праці як невід'ємної складової життя і чоловіка, і жінки, до зростання кар'єрних домагань жінок, до позитивного ставлення щодо впровадження певних заходів стратегії позитивної дії. Вочевидь, мікрорівень гендерних відносин перестає бути гальмом до гендерної рівності та паритету в суспільстві, чого не можна сказати про макрорівень влади, особливості функціонування соціальних інституцій, які гальмують, а не сприяють, рівним можливостям жінок у сферах політики та державного управління.

Література

1. Гендерная интеграция: возможности и пределы социальных инноваций.— СПб.: Алетейя, 2004.
2. Гендер і державна політика.— К.: Основи, 2004.
3. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства.— К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2002.
4. *Оксамитна С. М.* Гендерні відносини крізь призму громадської думки в Україні і світі // Наукові записки НаУКМА.— 2001.— Т. 19: Спеціальний випуск у двох частинах.— Частина II.
5. *Айвазова С. Г.* Контракт «работающей матери»: советский вариант // Гендерный калейдоскоп. Курс лекций.— М.: Academia, 2002.
6. *Темкина А., Роткирх А.* Советские гендерные контракты и их трансформация в современной России // СОЦИС.— 2002.— № 11.
7. *Кіммель М.* Гендероване суспільство.— К.: Сфера, 2003.
8. *Мельник Т. М.* Міжнародний досвід гендерних перетворень.— К.: Логос, 2004.

Svitlana OKSAMYTNA

National University of «Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv, Ukraine

GENDER ASPECTS OF JOB AND POLITICS REFLECTED IN PUBLIC OPINION

Annotation

Building democratic society is usually accompanied by transformation of gender relations towards reaching gender equality or gender parity; democratization of the society always includes a gender component. It is obvious that this process should be based on the research of men's and women's positions in the society, opportunities and obstacles for their equal participation in all of its spheres, including politics.

The importance of this research is accentuated and pro-

ved by those European countries that have reached an impressive progress in the direction of gender equality. So far, in Ukraine organs of the state power, which at the same time are subjects of a struggle for this power, are not interested in the results of such research, for they do not order and finance it, even though they do adopt and sign laws regulating gender relations. The discordances between the microlevel of gender relations and macrolevel of gender distribution of power in the society are becoming more and more noticeable. This conclusion is based on the results of the sociological research «Public opinion of Ukrainian population about democracy» held in spring of 2005 by Kyiv International Institute of Sociology in the framework of the joint Canadian-Ukrainian project «Democratic Education» (the representative for Ukraine sample of 1600 people was used).

Results of the research confirm the existing public opinion about a job being a life need for women and men. Importance of work for everybody, regardless the person's gender, is accompanied by a dominant in the public mind belief that women and men should be given equal opportunities to compete for job places and career growth. Nevertheless, features of gender culture as granting equal opportunities for career self-realization to a husband and a wife still do not have a mass character among Ukrainian adult population.

An important part of regulating gender relations in the society is the process of adopting laws aimed at ensuring equal opportunities for men and women and their protection from discrimination. During the last decades such laws were adopted in many developed democratic countries. In 2005 the law «About ensuring equal rights and opportunities for women and men» was signed in Ukraine. The results of the survey give a reason to assert that people's attitudes to this document tend to differ significantly. Almost half of the questioned people (47%) do not see the need for a special law which would guarantee equality. There is a considerable difference between men's and women's opinions. Among men the number of those who do not see the need for a special law is one and a half times bigger than the number of its supporters (52% against 32%), while among women the share

of the law supporters slightly exceeds the share of its opponents (45% against 40%).

Results of the research incline to the idea that the regular Ukrainians have a much more positive attitude to promoting gender quotas than the representatives of Ukrainian politics of any ideological orientation. In general, the number of the supporters of gender quotas in the party lists equals almost half of the adult population (46%), and exceeds the number of the opponents by one and a half time (30%).

During the years of independence the problems of gender equality have not become a priority in the process of forming Ukrainian society. That is why, regardless all the international documents signed before, the Constitution of Ukraine and a number of edicts, gender asymmetry is still being the characteristic feature of meso- and, especially, macrolevel of power in Ukrainian society. There is an impression that political parties, regardless all the declarations, block women's political activity using, for example, their right to form the election lists exclusively or mostly on the behalf of men.

Based on this sociological research, we can verify a certain discrepancy of what is happening on the macrolevel of gender relations, first of all in power distribution, and on the microlevel, meaning people's everyday relations. The latter tend to partnership in the family, distribution of chores, proclaiming job a life need for both a woman and a man, career growth of women, strategy of positive actions. This is why the microlevel of gender relations is no more the hindrance to gender equality and parity in the society, which cannot be said about the macrolevel of the government and peculiarities of functioning of social institutions, which keep hindering, instead of promoting, equal opportunities for women in the spheres of politics and state government.